

zahtevah težko obložena s predmeti, da na glavni steber — na jezikov nauk malo ur pride, je treba še od teh, materinemu jeziku — kot učnemu jeziku odločenih ur — na tihoma proč jemati za nemško čitanje, nemško pisanje, nemško slovnico, nemški pravopis in nemško spisje toliko, da se doseže v drugem deželnem jeziku vsaj nekoliko uspeha. Za drugi deželni jezik učni črteži (za Štajersko) nemajo nobenih ur odločenih, pa tudi ničesa ne določujejo, od kod je za podučevanje drugega deželnega jezika primeren čas dobiti — a tirja se vendar.

Dasi to, ravnokar omenjeno, strogo ne pripada na ta prostor, vendar se mi je to v utemeljenje svojih pomiselnosti glede „ugodnih uspehov“ pri poučevanju naglaševanja, omeniti potrebno zdelo.

V §. 3. se zopet privaja izpuščanje poluglasnega *e* pred *rom*. Vaje in naloge primerno pojasnjujejo in uterjujejo pravilo.

V naslednjih paragrafi 4 — 8 je spored tvarine svojemu namenu prav primerno odbran: Soglasniki se delé v ozke in široke, v mehke in terde; navaja se uporaba *l* v pisavi in izgovarjanji; da se dva samoglasnika v enem slogu ne pišeta; pisava *lj* in *nj*. Za pojasnjevanje in uterjevanje pravil se je skerbalo s primernimi vajami in nalogami.

Gledé poslednjih bi se dalo morda le še dostaviti, da nekateri zgledi v vajah „ali nalogah sami za se niso dosti“ popolni, ali zbog svoje oblike otrokom na tej stopnji precej težko umljivi. N. pr. „Spretnji, srednji, zadnji mož“. Zdi se mi, da bi ta zgled veliko krepkeje zastopal svoje pravilo, ako bi bile njegove besede v celotnem stavku sestavljene.

Ali pa: „Koristna ognja je oblast“. — Da si je ta pesnikova stavka lepa, je otrokom na tej stopnji vendar premalo domača, težko jim je pravi pomen hitro uspoznati. — Takšnega mnenja sem tudi gledé onega stavka: „Življenja največje veselje je ljubezen, najboljši zaklad zadovoljnost, najslajše blago ljubo zdravje, najboljšo zdravilo zvest prijatelj“. — Res je, stavek obseza lepo misel, nauk skušenih mož; a zapopadek tega stavka otrokom na tej stopnji ne bo dosti jase in določen na prvi mahljaj. Trebalo bi toraj najprej zaumen stavka razlagati, a potem še le preiti na pravopis, na pisavo *lj* (*nj*), kar je pa tukaj prvi in glavni namen.

(Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Z Dunaja, 17. febr. (Izv. dop. »Slov. Nar.«) V budgetnem odseku je pri debati o učiteljskih dr. Vošnjak stavil resolucijo, da se naj vlada pozivlje na učiteljskih v Mariboru in Ljubljani slovenski jezik kot učni uvesti, v Celovci pa za slovenske preparande posebne paraleleke napraviti. Proti je govoril Stremayr, svetovalec Herman, Herbst zlasti zaradi Celovca, »ki je z okolico ves nemški«, Süss, Neuwirt, Heilsberg i. t. d. Dr. Vošnjak je večkrat besedo poprijel, da je branil svojo resolucijo in odvrnil

nasprotno napade. Ker pa je Herbst dejal, da za Slovence vendar bi zado-
stovali trije zavodi v Ljubljani, Mariboru in Kopru, paralelke v Celovci pa bi
preveč veljale, je dr. Vošnjak opustil za zdaj dodatek zaradi Celovca, da je
potem bila resolucija sprejeta z večino glasov. Ali bo tudi v celaj zbornici
o svojem času našla večino, odviselo bo od tega, kako bo pri debati desna
stran zastopana. Vsekakor pa se je zdaj prvič, odkar je avstrijski parlament,
zgodilo, da je v najimenitnejšem odseku, to je v budgetnem odseku, se sprejela
resolucija nam Slovincem na ljubo.

Dr. Vošnjak je posebno grajal, da je vadna šola v Ljubljani in v
Mariboru nemška, za učitelje, ki bodo potem na skoraj izključivo slo-
venskih šolah poučevali. Stremayr je dejal, da v Mariboru še slovenskih
otrok ni za slovensko vadno šolo, o Ljubljani pa je pametno molčal. Se
jedna smešna epizoda je bila, Herbst je namreč ugovarjal, da postavna vadna
šola za slovenske preparande bi v Celovci nemogoča bila, ker je Celovec in cela
okolica daleč okoli nemška, vsaj kar je njemu znano. Ko se mu je dokazalo,
da to ni res, se je zelo začudil in ekskuziral, da nikoli ni slišal, da bi
okoli Celovca še Slovenci bili. Stremayr je dalje trdil, da je naročil
ravnatelju mariborskega učiteljskega, naj vodi večkrat učence v slovenske šole v
okolici, da se yadijo. Dr. Vošnjak: Niti ta ravnatelj, niti večina učiteljev
ne znajo slovenski. Svetovalec Herman pravi, da na mariborskem učite-
ljski nekaj predmetov v slovenskem jeziku uči, v Ljubljani pa še več. Usta-
voverci so se ve da glasovali proti resoluciji. Pri tej priliki je dr. Vošnjak
odgovoril dr. Heilsbergu zaradi njegove pritožbe o preganjanju Nemcev, da tak
izrek ne more kot resen smatrati. Če Nemci niso pri drugih narodih priljub-
ljeni, so sami krivi, ker se nebečejo še jezika narodov, mej katerim svoj kruh
služijo, učiti. —

»Nazori današnjega sveta so se čistili, vsakdo hoče svoje, kar mu gre po
božji in človeški pravici. Ali ker so se nazori čistili, za to je tem silnejši
boj slabšega za svoje pravice proti močnejšemu. Nam se pa je zmirom le do-
povedovalo, da mi krivo činimo, če se poganjamo za narodovo svetinjo, za svoj
jezik, kajti — reklo se nam je — vam je potreben »državni« jeziki, nemški
jezik. Zato so se naše šole vse potujčile, ponemčile, in, kar je zoper človeški
razum, ponemčili so nam celo one zavode, iz katerih prihajajo odgojevalci naše,
narodove mladine. Ali ne tiči tu notri zvitá doslednost? Vi, kar vas se iz-
obražuje, pridobiti morate si to izobraženost v nemškem jeziku; ker pa te svoje
olike ne boste mogli razširjati v svojem jeziku, učite narod jedino zveličavnega
nemškega jezika! Kaj ne, to ni germanizacija?

Toži se o slabem napredku v narodnih šolah. Nij se čuditi; predpogoji
so taki, vsled katerih drugače nij mogoče. Ko je naš narodni poslanec dr.
Vošnjak v budgetnem odseku predlagal znano resolucijo za učiteljska izobra-
ževališča, in tožil, da so ona čisto nemški uravnana, odgovoril mu je bivši
naučni minister Stremayr, da na mariborskem učiteljski »nij slovenskih otrok«,
in zastopnik dozdanje vlade je dejal, »da tam se »nekaj« predmetov uči v slo-
venskem jeziku, v Ljubljani pa še več.« Res škoda, da gospod vladni sveto-
valec (g. Herman) nij tudi naštel onih predmetov, ki se na ljubljanskej prepa-
randiji uče slovenski. Po naših informacijah sta to dva predmeta: sloven-
ščina in veronauk; o prvem se to samo ob sebi ume, drugi predmet je
pa jeden istih, katerega učitelj kasneje ne rabi pri otrocih, a se ga vrhu
tega slovenski uče samo Slovenci, nemški pa neslovenski preparandi. Trditev,
»da se uči na ljubljanskem učiteljski več predmetov slovenski«, je najmenj

rečeno neutemeljena. Če pa učitelj, ki se je na preparandiji vadal prav za prav vseh predmetov samo v nemščini, stopi potem mej slovensko deco na kmetih, ali se je čuditi, če potem tudi ne zna ni naprej, ni nazaj, če mu manjka terminologije, ne zna slovenski misliti in ne doseže pri otrocih nikakega napredka ali pa površnega? Bog je ustvaril svet iz ničesa, a Bog je vse-mogočen, nikakor pa ne more učitelj učiti ono, česar se sam nigdar nij učil!»

Od leta 1871. pa do danes, t. j. ves čas ustavovernega vladanja, odkar je odstopil Hohenwart od ministerstva, odpravili so slovenski jezik, kar moči. Zato je pa dan danes le malo učiteljev narodnih, še manj pa značajnih, vsak, ki je hotel kaj doseči, se je skril ali potajil. *) Dr. Vošnjakova resolucija globoko sega v narodovo individualnost, ki ima večjo važnost in bode več koristila, ako praktično veljavo dobi, nego v tem hipu računati moremo. Prvi korak, da dobi slovenski jezik v našem šolstvu veljavo, je storjen, treba bo pa še družega, pa se narodno šolstvo tudi ozdravi. Jezikovno vprašanje se je pričelo na Dunaji nam ugodno metriti, kajti dr. Vošnjakova resolucija bode, kakor se nam poroča, dobila v državnem zboru menda vendar gotovo tudi pomoč Čehov in Poljakov.

»Slov. Nar.«

— (Vlada in šolske postave). Minister Taaffe je v državnem zboru dne 18. p. m. predstavil nove ministre, a precej potem prijatelje in protivnike iznenadil z odgovorom na Mengerjevo interpelacijo zavoljo znane vloge čeških škofov. Minister je namreč pri tej priliki obljubil reformo postave o ljudskem šolstvu. Rekel je, da v vlogi škofov nij nič družega, kakor uže več let znano in iz cerkvenih krogov večkrat naglašano cerkveno stališče, katero so zdaj škofoje spet poudarili čisto iz lastne inicijative. »Kar se tiče h koncu interpelacije stavljenega vprašanja, nij nobenega družega pota za to, da se postava spoštuje, kakor izpolnjevati jo, dokler je veljavna, ali se tudi ne odtežati skušnjam in opazovanjem glede primer-nosti posameznih določeb, ki se pri izpolnjevanji pokazujejo. Vlada je zbiralala mej dvanajstletnim obstankom zdajnjih šolskih postav te izkušnje in smatra za svojo dolžnost, tam, kjer se jej poprave obstoječega na podlagi izkušenj potrebné zdé, uvesti jih po administrativnem in legislativnem potu v veljavo«.

Ta ministerska izjava je bila od desnice z odobravanjem sprejeta, na ustavovernej levisi pak je vzbudila silen hrup, ugovor in strah, ali kakor »N. Fr. Pr.« pravi: »die höchste Bestürzung auf Seite der Verfassungspartei«.

Nasledek te Taaffejeve izjave je bil, da je knez Liechtenstein svoj znani predlog, s katerim se je imela vlada pozvati, naj šolske postave »v verskem in narodnem smislu« reformira, — nazaj potegnil ali oporekel. S tem tedaj odpade vse ugibanje v nekaterih listih: ali je bil Liechtensteinev predlog nepolitičen in neprimeren, ali ne; ali bodo Čehi in Poljaki glasovali zanj ali ne, i. t. d. Resnica je, da je vlada precej po dopolnenji novega ministerstva stvar sama v roke vzela in naglasila, da pojde na začetem potu dalje in to je prav.

— 19. februarija. (Izv. dop. »Slov. Nar.«) — Slovenska resolucija. Novi naučni minister Conrad in ustavoverci. — Dr. Vošnjakova resolucija o uvednji slovenskega, kot učnega jezika v srednjih šolah po deželah, kjer prebivajo Slovenci, glasi se tako-le:

»Vlada se pozivlje, naj na srednjih šolah, vzdrževanih od države na Kranjskem, spodnjem Štajerskem, Koroškem in v Primorskih deželah za učence

*) Včasih skoraj ni bilo mogoče, drugače ravnati. Vred.

slovenske narodnosti uvede slovenski jezik kot učni jezik, a pri tem naj se daje priložnost naučiti se temeljito nemškega jezika, če treba s predavanjem nekaterih učnih predmetov v tem jeziku v višjih razredih.

Resolucija je bila koncem vendar sprejeta, samo ugodili so besede: kolikor pripuščajo učni pripomočki, ki se nahajajo (nach Massgabe der vorhandenen Lehrbeihilfe). — Če se bode resolucija tudi v zbornici sprejela, t. j. če taces ne bo slučajno dosti poslancev od desnice v seji manjkalo, kadar ta resolucija na vrsto pride, — ležeče je, in boče itak največ na tem, ali bode vlada hotela in dobro voljo imela, izvesti princip resolucije ali ne. Če ga precej le »po teh pripomočkih, ki uže so«, izvesti hoče, smo uže lahko zadovoljni za začetek in potem bomo počasi skrbeli, da vladi več slovenskih »učnih pripomočkov« pripravimo in na roko damo.

Denes je bila seja budgetnega odseka tudi v drugem oziru jako interesantna. Novi naučni minister Conrad se je prav dobro obnašal. Nemški ustavoverski poslanci so ga namreč pritiskali in interpelirali ter interpelirali, da bi iz njega spravili kakó obljubo, da bode v duhu Stremayrovem v naučnem ministerstvu dalje delal. Conrad pa tega nij hotel obljubiti. Rekel je: Zagotavljam vas, da nij kmalu koga, ki bi bil bolj sprejemljiv za interese vseh narodnostij, kot sem jaz: To je moj program in ob jednem nalog vlade. Potem je prosil, naj se mu malo zaupa, on si je svest dolžnosti poštenega moža, ki ne obeta več, kot kar hoče izpolniti. Potem je naglasil, da je treba denarja varovati tudi pri šoli, bolj počasen tempo vzprijeti, kajti kot upravni uradnik je on dosti ubožstva in bede in težkih bremen, ki ljudstvo taró, videl, da gotovo ne more tudi ozira na štedljivost z vida puščati.

Te poštene besede je minister Conrad rekel. Potlej so se ga ustavoverci še lotili in ga stiskali s »Stremayr-ovim duhom«. Ali on je stalno in trdovratno molčal. Ustavoverci so se silno jezili.

Pristavek vred. Ko se je pa naučni minister Conrad poslavljaj od spodnje avstrijskega deželnega šolskega sveta, in je hvalno omenil napredka šolstva v novejših časih, so ga pa zopet hvalili ustavoverni, rekoč: Ko bi bili mi to prej vedili, prihranili bi si bili marsiktero grenko, katero smo izustili zoper naučnega ministra. Kaj je tedaj pravo, katerim besedam smemo verjeti? Mislim, da se ne bomo zmotili, ako verjamemo besedam, katere je minister Taaffe v imenu ministerstva odgovarjaje na Mengerjevo interpelacijo v zboru izjavil; minister ni grajal škofov, ker so zahtevali revidiranje šolskih postav, obetal je tudi prena-redbe tam, kjer skušnje pokažejo, da jih je treba, — kakor smo uže zgorej povedali. — Tudi naučni minister si je v svojih visocih službah veliko skušenj nabral, katere bode sedaj, kakor sam pravi, uporabil. Iz tega sklepamo, da se bode nekaj uže spremenilo, a v poglavitnih načelih bode berzkone šolska postava ostala, kakor dosihmal, dasiramo nikakor ne izrekamo, da bi se po administrativnem potu ne mogle izvesti koristne poprave.

— V državnem zboru se je v petek 20. m. m. izročil Lienbacherjev predlog za znižanje osemletne šolske dolžnosti odseku, ko je naučni minister Conrad dejal, da vlada néma nič zoper to; dejal je, da ga bode jako veselilo, če bode mogel odsek kaj podpirati s svojimi dolgoletnimi skušnjami. Potem se je pričelo posvetovanje o Lienbacherjevem predlogu gledé odpravljenja državnopravdniskih funkcijonarjev.

Budgetni odsek državnega zbora je sprejel v četrtek tudi Jiričekovo resolucijo, s katero se od vlade zahteva, da pomnoži na Češkem in Moravskem

od države vzdrževane češke srednje šole, naj nekatere prevzame država v svoje troškove, ali pa naj jim da podpore, na vsak način pa naj še v zdanjem zasedanju državnega zbora potom dopolnilnega zahtevanja k proračunu za l. 1880 tako svoto določi, ki bo omogočila, da se češkim srednjim šolam vsaj početkom šolskega leta 1880/81 pomore.

Iz Dolenjskega piše se »Slov. Nar.« to-le: Pred letom je v fari na Raki razsajala tako hudo bolezen »difteritis«, da je nad 40 šolskih otrok bila pobrala, a letos razsaja v sosednji občini Studenec tako, da je od septembra l. l. do zdaj umerlo že nad 26 šolskih otrok, in še bolezen ne ponehuje. Od novega leta je tu od ne prav 1500 duš broječe občine že 18 merličev, in v pretečenem letu bilo je 109 merličev tukaj, za polovico več, nego rojenih. Več slučajev je, da so vsi otroci pri hiši, po 3 in 4 in še kateri od staršev izumerli pri jedne družini.

Kranjska hranilnica je imela v ponedeljek svoj občni zbor. Po poročilu vodstva je denarni stan hranilnice jako ugoden. Premoženje, katero je v rokah hranilnice, se je koncem 1879. leta od 13 milijonov in 742.514 gold. 65 kr. pomnožilo na 14 milijonov 817.292 gold. 13 kr. Hranilnici lastni založni denar pa se je pomnožil za 1 milijon in 217.592 gold. 84 kr. Kakor druga leta je tudi letos v podporo občnkoristnih naprav, šol i. t. d. občni zbor odločil 9620 gold., od katerih je »Nar. šola« dobila 150 gold. za učne pripomočke.

Slovensko učiteljsko društvo ima navadno odborovo sejo prihodnji četrtek 4. t. m. ob navadni uri (2 popoldne). Ujjudno vabimo odbornike in prijatelje v prijateljski razgovor.

Katholischer Lehrerkalender auf das Schaltjahr 1880. Erster Jahrgang. — Herausgegeben vom katholischen Pädagogium. — Dritte Auflage. Donauwörth, Druck und Verlag der Buchhandlung des kath. Erziehungsvereines (L. Auer). To ni kar navaden koledar, v katerem se najdejo vse mogoče in nemogoče stvari, naznanila, marveč je namenjen določnemu namenu, namreč verski odgoji, zaradi tega ima pri vsakem dnevu o letu cerkvenemu prazniku primerne svete in vodila za učitelje, polovica lista je prazno za razpolaganje (zapisovanje). Sicer ima ta koledar toliko raznoverstnega blaga, tako primerno izbranega, da se malo kje najde kaj jednacega. Med drugim ima tudi pri navadnem koledarju ped. zgodovinski koledar, v katerim najdemo imena vseh odličnih pedagogov, duhovnega in svetnega stanu. Spredaj ima podobo »Overberga«, tudi ima sliko »Kassianeja« (odgoj. zavoda) v Donauwörthu. — Ima tudi zapisnik »Verzeichniss« bukev, učil, ki so učiteljem priporočevati in nemško-katoliško-pedagogično časopisje; denarstvo tujih držav, razdelitev ur (Stundenpläne), katalog za učence, zapisnik izposojenih in razposojenih bukev i. dr. Obsega vsega skupaj 192 str. v 8°. V Ljubljani se naroča v katoliški bukvarni. Kdor si kupi ta koledar, gotovo ni denarja po nepotrebnem potrosil. — No, to moramo priznati, da so tam odločni katoliki, ki umejo svojo nalogo krščanstva vpeljati v družine in šole. Pri nas pa radi figo v žepu tiščimo, ter pravimo, bo že Bog dal, da bo bolje; se ve, da vse dobro, vsak dober dar pride od Boga, a človek mora vsak na svojem mestu storiti, kolikor more, potem še le sme pričakovati pomoči od zgoraj; liberalci pa niso tako zaspani, kakor mi, oni dobro vedo, da sreča je le tistim mila, ki si sami kaj upajo. Ali je morda tujstvo tako pokvarilo naš značaj, da si ne upamo pokazati, česar smo v sercu prepričani. (Cena koledarju je terdo vezanemu 66 kr.)

„Nauk slovenskim županom“, kako jim je delati, kadar opravljajo domačega in izročnega področja dolžnosti. Spisal Anton Globočnik, c. kr. okrajni glavar, Fr. Jož. redu vitez. Na slovenski jezik preložil Fr. Levstik. V Ljubljani. Založila in prodajata Klein in Kovač v špitalskih ulicah šte. 5. To je naslov nove slovenske knjige, ki je ravno izšla in se dobiva pri imenovanih založnikih po 1 gld., s pošto po 1 gld. 5 kr. in katero želimo, da dobi vsak župan na Slovenskem v roko ter jo pri svojem uradovanju tudi rabi. — Nas pa ta knjiga najbolj zanimiva, ker je prestava prišla iz izvrstnega peresa g. Levstika, ki piše klasično slovensčino. Dasiravno nahajamo tam več besed manj znanih, vendar niso samooblastno skovane, marveč sprejete iz ljudskega govora, in narejene po sorodnih speljavah in drugih slovanskih narečjih. — Zato boče ta knjiga služila ne le županom, marveč tudi pisateljem iskavšim slovenske izraze za nemške besede; verhu tega ima še »slovniček«, ki razlaga in pojasnjuje manj znane besede. Ker ustreza ta knjiga dvojnemu namenu je gotovo priporočila vredna.

Učiteljski izpiti (Lehrerbefähigungs-Prüfungen) se začenjajo to pomlad 19. aprila. Čas za razglašenje je do 10. aprila pri vodstvu c. k. spraševalne komisije (dež. nadzorniku g. Pirkerju).

Javna zahvala. Slavna ljubljanska branilnica je letos podarila »Nar. soli« družstvu v pomoč, šolam in učiteljem znamenit dar 150 gl. V dolžnost si stojimo, da se za ta velikodušni dar javno zahvalimo.

V Ljubljani, 26. svečana 1880.

Odbor »Narodne šole«.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na 1razredni šoli v Begunjah pri Cerknici, učit. služba, l. p. 450 gld. in stanovanje, stalno ali tudi provizorno. Prošnje do 14. marcija t. l. — Na 4razrednici v Kočevji, nadučit. služba, l. p. 600 gld. in post. priklade, do 10. marcija t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Stalno imenovan je g. France Lunder, nadučitelj na Raki, in gđe. Maria Francelj, učiteljica v Šentvidu pri Ljubljani. Gosp. J. Bezlaj, poprej zač. v Kranji in poslednjič podučit. v Terstu, stalni meščanski učitelj na Kerškem. G. J. Žirovnik iz Begunj, stalni nadučitelj v Gorjah. G. France Papa, nadučitelj v Kočevji, premeščen takisto v Metliko; začasni vodja v Kočevji je g. J. Špintre. Pomožna učiteljica na mestni šoli je spraš. učit. kand., gđe. Marija Podrekar; v dekliski sirotišnici je pom. učiteljica za ženske rokotvore sestra Marija Glaser.

Nove Greinerjeve pisanke

za učence ljudskih šol v desetih številkah se dobivajo na debelo in na drobno pri

Leopoldu Pirker-ju v Ljubljani.